

IZ RATA U MIR: HRVATSKI BRANITELJI U TRANZICIJI

From War to Peace: Croatian War Veterans in Transition

CRO VETERANS

Ispitanik: D. G.

Vrijeme intervjuja: 5. lipnja 2024.

Mjesto intervjuja: Split

Kako ste doživljavali Jugoslaviju, posebno u zadnjem razdoblju njezinog postojanja?

Iskreno, vrlo loše. To bi bilo najkraće. Jugoslavija je država koja je, naravno, totalitarni režim. Kao takva, poglavito što je bila na neki način, iskorištavala je moj narod i naravno da je nisam mogao doživljavati nikako (nerazumljivo).

Zbog čega je po Vama izbio rat u Hrvatskoj i je li se on mogao izbjeći?

Rat, nažalost, je izbio, ali mislim da se nije mogao nikako izbjeći jer navika... poglavito ovog srpskog dijela stanovništva, imat' primat u državi... nije mogla... nije mogao ostat' takav kakav je, poglavito i šta vidite da, da su željeli odcijepit' dio Republike Hrvatske koji su mislili da njima pripada i naravno da niti jedan častan Hrvat koji, i građanin Hrvatske, da se razumimo, ovaj, bilo je veliki broj i srpskog stanovništva koji je vidio da je to nepravda, naravno da je do rata moralo doć', nažalost.

Koliko ste imali godina i čime ste se bavili kad ste se uključili u obranu Hrvatske? Što vas je motiviralo da tako postupite?

Devedeset, šezdesetsedmo sam godište, dakle, imao sam 24-25 godina, u osvit rata. Radio sam tada jedan vrlo, vrlo ovaj... zanimljiv i dobro plaćen posao. Radio sam u firmi za kablsku

televiziju koja je bila prva i najjača firma u Republici Hrvatskoj za kabelsku televiziju. I moram biti iskren da... sam bio financijski jako zadovoljan, ali jednostavno zov i prilika koja, nije floskula, doista je istina, prilika koja mi se ukazala, mislio sam da je stvarno trebamo iskoristiti i jednostavno, evo s mojom ekipom iz ulice krenuli smo od gradskog kotara Gripe i onda smo se uključivali dalje u, u ratne, u ratne postrojbe.

Kako su obitelj i bližnji reagirali na Vašu odluku o odlasku u vojsku/rat?

Pa jako teško, naravno, jer smo i brat i ja bili u Hrvatskoj vojsci u to... vrijeme. Otac je, kad sam ja obukao odoru, zaplakao i jednostavno u jednom trenutku i, možda, i radi i od sreće što, evo, što će imati sina hrvatskog vojnika, ali i naravno od velikog straha da mi se nešto dogodi.

Opišite kronološki svoj ratni put: vrijeme i postrojbe u kojima ste ratovali.

Moj ratni put, kao što sam rekao, krenuo je negdje već, pa mogu reći čak i od devedesetih godina kad smo u gradskom kotaru pomalo se okupljali, imali smo i nekakvo skriveno oružje i, ovaj... i pripremali se, i, naravno, prve blokade vojarni i tada je... kad je oslobođena vojarna Visoka, kad su nam predali vojarnu Visoka, tada je moja ekipa iz ulice išla jedan dio u Četvrtu brigadu, a jedan dio u 141. brigadu, ja sam išao u Četvrtu brigadu, iz koje, u kojoj nisam poslije želio potpisivat' profesionalni ugovor pa sam se skinuo i onda sam nastavio poslije u 6. domobranskoj pukovniji gdje sam obnašao brojne zapovjedne dužnosti. Najveća je bila zapovjednik 1. bojne 6. domobranske pukovnije... i demobiliziran sam 30., 30. siječnja '96. kad sam počeo radit', dan nakon toga sam počeo radit' u županiji kao nekakav savjetnik za branitelje i u tom ratnom putu sam prošao gotovo sva, sva ratišta na području Dalmacije i Bosne i Hercegovine.

Kako ste se osjećali tijekom prvih iskustava i opasnosti na bojišnici? Jeste li osjećali strah?

Pa naravno, svak' tko kaže da ne osjeća strah, taj vas laže ili nije... ovaj strah je nešto što je čovjeku, s druge strane, i pozitivno... tjera vas da se pazite, da se čuvate, ali jednostavno, mladi ljudi više razmišljaju srcem, srcem, nego glavom, i tako da uvijek taj strah neke druge stvar potisne u drugi plan i ovaj, i... teško je, teško je opisat' te osjećaje čak u poslije, u drugom dijelu, u drugom dijelu rata, kad sam preuzeo neke zapovjedne dužnosti, taj strah je bio više da ne bi mojom greškom nastradao netko od mojih vojnika ili mojih prijatelja ili mojih suboraca, nego strah za vlastiti život.

Jeste li bili ranjeni tijekom rata ili izloženi velikim opasnostima? Ako jeste, opišite okolnosti i što ste osjećali.

Bio sam, naravno, nebrojeno puta izložen... opasnostima... Poslije, naravno, i Oluja, i poslije u svim akcijama, i prije toga '91. godine, dakako, kažem, osjećao sam, osjećao sam nekad i strah, nekad i ovaj nelagodu, međutim nikad taj strah nije prelazio neke granice normalnoga, ovaj, ponavljam opet, u drugom dijelu da sam i bio na na brojnim dužnostima, doista je taj strah bio isključivo za živote drugih, nije nikad, nikad skoro za vlastiti život.

Kako ste se suočavali s pogibijama suboraca? Jesu li teška ranjavanja i pogibije suboraca utjecali na vaš pristup ratovanju i obnašanju vojnih dužnosti?

Pa iskreno... najteži trenutak u Domovinskom ratu je... kad sam išao reć' majci... svog poginulog suborca da joj je poginuo sin i... vjerojatno ću puno puno sam već sam ih zaboravio detalja iz Domovinskog rata, ali to je onaj detalj koji vam se ureže, evo, evo, sad dok vama pričam, cilog me, 'vata me jeza, ovaj, jednostavno to je najteži detalj u mom, u cijelom mom Domovinskom ratu i to je vjerojatno najteže što, što, što čovjek može, može proživjet'. Eto, iskreno, nisam imao težih ozljeda, tako da ne mogu o tome govorit', ali ovo je zasigurno najteža, najteža ozljeda u mom srcu i u mojoj duši koja je ostala iz Domovinskog rata.

Jeste li osobno doživjeli kakvu tešku traumu u ratu?

Pa, dobro, evo, kažem, uspio sam, čini mi se, nakon rata, dosta mojih prijatelja nije, imaju posljedice, ja sam uspio nekako te svoje... traume potisnuti i prisjećam se uglavnom onih lijepih i sretnih trenutaka, a, naravno, da, da smo svi imali nebrojeno trauma u ratu.

Koje Vam je iskustvo ili događaj donio posebnu sreću, zadovoljstvo tijekom rata?

Pa... najveću sreću sam osjećao u jutro 5. kolovoza, tada sam i... kao zapovjednik, odnosno vršitelj dužnosti zapovjednika jer je tadašnji zapovjednik bojnik Bubić bio na školovanju u Zagrebu, potpisiva' i planira' akciju Oluja kojom se oslobodio preostali dio... okupiranog dije[la], okupirani dio Splitsko-dalmatinske županije. I jednostavno taj 5. kolovoza... kad sam pješačio cestom D1, to isto je jutro koje nikad neću u svom životu zaboravit' kad sam, evo kad smo vidjeli da idemo konačno prema...iako nakon toga bilo je strahovito velikih borbenih djelovanja, poslije već 13. i velikih gubitaka u postrojbi i svega, ali jednostavno taj 5. 8. činio mi se kao neki najljepši dan, najljepši dan koji čovjek naravno, nakon rođenja tvoje djece i nekih obiteljskih sreća može doživjeti.

Kakav je bio status branitelja/vojnika tada u društvu, „na ulici“, kako su se ljudi odnosili prema vama, doživljavali Vas? Da li se taj odnos mijenjao u razdoblju 1991. do 1995.?

Vidite, odnos prema vojniku, od '91. pa do '95. to jednostavno je neopisivo s koliko poštovanja ljudi su nastupali prema hrvatskim vojnicima, s koliko ljubavi, jednostavno kad bi došli u odori i svugdje su vas ljudi gledali s poštovanjem i mislim da je to tada jedno zajedništvo u Republici Hrvatskoj koje je neponovljivo, naravno, bilo je tu i kriznih razdoblja poglavito tamo negdje '93., '94. kad je bio ono dugo nekakav status quo, ovaj, nije se ništa dešavalo ni na bojištu, odnosno nije, eto neke su bile oslobodilačke akcije pa su one ponovno dizale moral, ali mislim da je odnos bio... prema hrvatskom vojniku zaista onakav kakav je trebao biti.

Što su za Vas značile oslobodilačke operacije hrvatskih snaga?

Pa kažem, evo, to vam je jedan impuls koji svaki put kad čujete da se bar jedan metar zemlje oslobodio, poglavito ako ste vi u tome sudjelovali, to je novi zamah vojsci, jer najgore je kad je vojska dugo na jednom mjestu, kad je praktički besposlena, odnosno iako vrši aktivnu obranu, nije besposlena, ali naravno, evo, to su mladi ljudi koje je teško držat' na uzdama i uvijek je ljepše kad je neka borbena akcija, premda ona sa sobom donosi neke ružne stvari, pogibije i svašta nešto, ali uvijek je i vojska više željela to nego, nego, ovaj, neki status u mirovanju.

Nakon odmaka od gotovo 30 godina, što je, po Vašem mišljenju najviše pridonijelo hrvatskoj pobjedi u Domovinskom ratu?

Pa iskreno... hrvatsko zajedništvo, tada čovjek koji je bio na, na, na, na čelu hrvatske države koji je po meni neponovljiv i ovaj i mladi ljudi sa velikim zanosom i ljubavlju prema svojoj domovini koji su obukli odore hrvatskih vojnika.

Možete li istaknuti koje osobe, vojne ili političke smatrate najzaslužnijima za uspjeh?

Pa dobro... bez premca, naravno, mislim da je to prvi hrvatski predsjednik Franjo Tuđman, ali i čitav niz... ratni ministar Gojko Šušak, tu generali, počevši od Ante Gotovine, Janka Bobetka i... i brojni drugi, teško bih sada, stvarno mislim da bih ih puno preskočio kad bih nastavio sa tim nabranjem.

Kako gledate na ulogu Crkve u Domovinskom ratu? Koliko je vama vjera značila u ratu?

Pa meni je osobno jako puno značila... jer jednostavno evo, doista i ljudi koji su bili ateisti, znam da su iz obitelji koji su bili ateisti, nosili su krunicu, krunicu oko vrata. Vrlo malo vojnika

znam koji nisu imali krunicu oko vrata. I mislim da, naravno, čovjek koji vjeruje u nešto, vjeruje u konačnici u zagrobni život, da vrlo lakše ide u nekakvu neizvjesnu, neizvjesnu budućnost, tako da mislim da je, da je, ovaj, imala zaista, veliki, veliki značaj.

Jeste li tijekom rata razmišljali o nastavku vojne karijere ili o povratku u civilni život kada rat završi?

Nikad nisam iskreno razmišljao o nastavku vojne karijere i... i da budem iskren, jedva sam čekao da završi rat i da nastavim sa civilnim životom, evo, koji je krenuo u tom smjeru.

To je sad druga cjelina, kratko. Kada i zašto ste okončali vojnu karijeru? Što ste osjećali zbog okončanja vojne službe?

Pa evo, to je jedan isto delikatan trenutak... Tada, kad su počela demobilizacija ratnih postrojba, ja sam isto bio na zapovjednoj dužnosti. I to je doista teško, jedan dio ljudi koji je evo možda i nadao se ostat' u vojsci, krenio je u demobilizaciju i to nisu bili lagani trenutki, moram priznat', to su bile i teške odluke, tada donijeti, iako je 90 posto ljudi demobilizirano, ovaj, ali zaista je, neki su ljudi naravno ostali i bez posla u svojim firmama i možda su i osjećali taj trenutak da bi mogli ostat', ovaj, u Hrvatskoj vojsci, ali jednostavno nije bilo mista za sve, a ja nisam u niti jednom trenutku dvojio da, da ne želim ostat' u Hrvatskoj vojsci. S tim da, evo, mislio sam se vratit privatnom poslu, ali, evo, bio je poziv župana Peronje da netko od visokih časnika dođe u županiju, kao nekakav prijelazan period za odnos sa hrvatskim braniteljima. Ja sam pokušao to i na kraju sam ostao tamo. Odnosno tu.

Kako je tekla prilagodba na civilni život nakon razvojačenja? Kako ste se obitelji privikavali na civilni život? Da li je bilo problema?

Pa iskreno, malo je, malo je, naravno kad dođete sa terena di ste non stop, ovaj, u nekom pokretu, muvingu, gdje jednostavno, ovaj, nemate nikad ni trenutka za, za nekakav miran život, kad dođete... kao automobil sa, ne znam pet tisuća okretaja kad spadne na deset, evo to vam je otprilike tako, ja sam, iako i ovdje... naravno, brinuo sam se o braniteljima, udrugama, vatrogascima, civilnoj zaštiti pa sam i ovdje na neki način nastavio, ovaj, tako biti aktivan, ali naravno da to nije lako.

Kako su iskustva iz vojne službe utjecala na Vaše navike u civilnom životu? Jeste li do danas zadržali te ili koju od tih navika?

Pa jesam, apsolutno, i to vas nauči najprije disciplini, da vam nije ništa teško, da nije nikakav problem. Ja, evo, gotovo svaki vikend, ne 'gotovo', nego svaki vikend i svako drugo ili treće popodne imam nekakve dodatne protokolarne obveze, bojne neke EU projekte, svašta nešto, ali to mi nije nikakav problem jer jednostavno, navikao sam tako ovaj bit' uvijek na velikom broju okretaja i to mi, dapače, to mi odgovara.

Što ste radili, čime ste se bavili nakon razvojačenja? Opišite Vaše radne aktivnosti od razvojačenja do danas.

Pa evo, to sam Vam otprilike rekao, ovaj... Prekinuo sam, naravno, radni odnos u firmi u kojoj sam bio za kabelsku televiziju i nastavio ovdje u županiji i, evo, danas sam pročelnik za hrvatske branitelje i civilnu zaštitu i ljudska prava.

Jeste li nastavili održavati prijateljstva, kontakte sa suborcima nakon završetka službe? U kojoj mjeri i na koji način?

Pa evo, zato imamo udrugu 158. brigade i 6. domobranske pukovnije. Prije tri dana smo konkretno, evo jedan od mojih prijatelje, suboraca, doktor znanosti Vinton Afrić je dobio unuka, počastio je, počastio je cilu udrugu, tako da, evo, mi vam stalno koristimo svaku priliku da, da se jedan dio nas okupi. Ovaj vikend sam trebao ić' s njima u Vitez, ali imam tu neke radne obveze pa ne mogu, ali koristimo svaku priliku da se nađemo, da obavezno 5. 8. evo već praktički od Oluje, koliko je to 20, 30 je li godina skoro, ovaj, zajedno idemo, obiđemo i položimo, obiđemo mjesta na kojima smo bili taj dan i, i položimo, položimo, ovaj, cvijeće na mjesta gdje su poginuli naši suborci, na na čitavoj bojišnici. I na kraju svi, evo, kod mene završe u Ružiću, na, na, na ranču gdje se počastimo i razveselimo. Evo, to je...

Tu se nadovezuju sad pitanja o djelovanju udruga. Jeste li aktivni u kakvoj braniteljskoj udruzi? Ako da, u kojoj mjeri i što su obuhvaćale Vaše aktivnosti?

Pa evo, predsjednik skupštine sam Udruge veterana dragovoljaca 158. brigade i 6. domobranske pukovnije, predsjednik skuštine, da, ne, predsjednik udruge je boжник Bubić. Ali, jednostavno, ovaj, pratim rad udruga, tako da mislim da u županiji nije, nije nitko aktivniji od mene što se tiče praćenja samog rada udruga, pratim rad svih udruga braniteljskih u županiji, tako, jednostavno sam s tim ljudima i veliki prijatelj i... i, ovaj, mislim da je to jedna od pozitivnijih stvari koje su branitelji napravili, to su te udruge gdje se druže, gdje jedan drugome pomognu, gdje ti predsjednici udruga uglavnom i skrbe za te ljude i pomažu im i kad neko umre obrate se sa nekom zamolbom i naravno, kome treba neka medicinska skrb, tu je i

Ministarstvo hrvatskih branitelja na jednom visokom nivou, moram to priznat', odnosno želim ih i pohvalit'. I, ovaj, mislim da, da, da je to jedna odlična stvar.

Je li udruga kojoj pripadate pomogla u rješavanju nekih Vaših ili problema Vaših suboraca? Ako jest, u kojoj mjeri i na koji način?

Pa dobro, konkretno... meni ne može pomoć' u smislu nekom materijalnom jer mi ta pomoć ne treba ili nekom drugom, ali naravno, čim se, čim se možete obratit' svojim prijateljima i razgovarat', samo vam je to pomoć, pomoć i neka psihička i ovaj... i neka, jednostavno druženje sa tim ljudima vas oraspoloži. Samim tim je to velika pomoć.

Bavi li se Vaša udruga kakvim drugim oblicima (humanitarne) pomoći, osim one koja obuhvaća pomoć pripadnicima postrojbe?

Pa većina vam se udruga uključi u akcije prikupljanja pomoći i nekim stradalim područjima i za neke obitelji, za djecu. Uglavnom taj, taj... rad se dosad svodio na hrvatske branitelje, one najpotrebitije, kojima je to potrebno, ali vrlo, vrlo često to prelazi okvire toga i oni se stavljaju na raspolaganje zajednici u bilo kakvom humanitarnom radu i to moram reć' zaista veliki broj udruga.

Obilježava li udruga kojoj pripadate spomen na poginule suborce? Na koji način?

Apsolutno, apsolutno... i za Mrtvi dan i za, već kao što sam rekao, za... obljetnicu Oluje i za datume pogibije suboraca, apsolutno se skrbi o tome i obilježava.

Je li rad udruge kojoj pripadate ispunio Vaša očekivanja?

Apsolutno.

Koji je Vaš stav prema činjenici da u Hrvatskoj djeluje više od 1000 braniteljskih udruga?

Pa vidite, demokratsko smo društvo, Zakon o udrugama kaže tri osobe, osobe i više... mogu napraviti' neku udrugu i apsolutno ne možete zabraniti' nikome. Doista ima jedan znatan broj udruga koje ne bi možda ni trebale postojati, koje nisu opravdale svoja očekivanja, ali opet ponavljam, jedan, jedan veliki broj udruga je opravdao to očekivanje i zaista ti ljudi rade i na resocijalizaciji branitelja i na okupljanju i na obilježavanju značajnih obljetnica. Tako da je vrlo teško procijeniti' koji je to nekakav, ajmo reć', normalan broj udruga koji bi trebao postojati.

Što mislite o postojanju i djelovanju Generalskog zbora? Je li po vama ispunio svoju svrhu (u kojoj mjeri)?

Pa iskreno, evo, jako malo pratim njihov rad, tako da ne mogu... A naravno, svak'će, nekad ćemo nać' zamjerke, neko će nać' zamjerke, neko će reć' da rade dobro, evo ja doista... na području Splitsko-dalmatinske županije su vrlo malo aktivni pa mi je onda teško to i procijeniti.

Sad nekoliko pitanja o Ministarstvu. Što je za Vas značilo osnivanje Ministarstva branitelja? Zna li kada je ono osnovano?

Pa velika stvar je osnivanje Ministarstva hrvatskih branitelja. Čini mi se da je od samih početaka nakon Domovinskog rata ono već postojalo, sad kako se zvalo, evo vidite to mi i nije baš nešto na hvalu da to ne znam, ali apsolutno, apsolutno podržajem njihov rad i mislim da je to jedna velika, velika stvar koja se mogla desiti hrvatskim braniteljima da imaju svoje, svoje ministarstvo.

Što mislite o djelovanju Ministarstva hrvatskih branitelja unazad 27 godina od osnivanja? Smatrate li da je ono ispunilo svrhu i namjenu svojeg postojanja?

Apslutno, evo to ponavljam, apsolutno su ispunili, iako bilo je, moram reći, perioda kad nisu bili na, na, na visini zadatka, ali evo poglavito ovih zadnjih 7-8 godina i ministar Tomo Medved, čovjek koji je i sam ratni zapovjednik, naravno da skrbi i osjeća bilo hrvatskih branitelja i ljudi evo, i ovdje kolegica Ivana Serdarević koja vodi ovdje odjel u Splitu, apsolutno, apsolutno zaslužuju svaku pohvalu.

Prema podacima Ministarstva hrvatskih branitelja, status hrvatskog branitelja ima više od 500.000 osoba. Kakav je Vaš stav prema tome?

Pa vidite, jako teško je tu imat' nekakav stav. Nažalost... puno je ljudi, iskreno, iskoristilo svoju nekakvu mogućnost zakonsku, zakonsku, ili ovaj neku drugu i utrpalo se u taj vlak... statusa hrvatskog branitelja koji to možda i ne zaslužuju, ali opet, ponavljam, bolje je da su dva čovjeka tu koja to ne zaslužuju, nego jedan koji to zaslužuje pa da nije, nije evidentiran, ali, ovaj, kažem, žao mi je ako je netko to iskoristio, ali to opet ide na, na nečiju savjest.

U Hrvatskom saboru i u tijelima državne vlasti djelovalo je i djeluje nemali broj branitelja. Smatrate li da su oni dovoljno učinili za prava branitelja? Objasnite.

Pa mislim da je veliki broj, naravno, veliki broj i nije, ali veliki broj ljudi je, veliki broj ljudi je, ljudi je pomogao hrvatskim braniteljima. Opet, kažem, što je hrvatski branitelj, čovjek

normalan sa ulice, evo ja sam hrvatski branitelj, ne vidim da sam po ničemu različit od drugih ljudi, ali, ovaj, evo, naš je župan hrvatski branitelj, nema zato nikakve privilegije u obnašanju svojih dužnosti. Mislim da je dosta napravljeno za hrvatske branitelje. Je li se moglo više, naravno. Je li se i moglo manje, naravno. Ali mislim da, da se dosta država skrbi za hrvatske branitelje. Evo sad ovi osnivanjem centara za hrvatske branitelje, ova čet'ri u, u Republici Hrvatskoj je jedan veliki, veliki iskorak u tom smjeru. I nadam se, evo razgovarao sam i s ministrom i da će uskoro krenuti izgradnja nekakvih staračkih domova ili centara za palijativu. Idemo svi skupa nekom zenitu svog života i naravno da nam je to sad ovaj najpotrebnije i vjerujem da će se uskoro krenuti i s tim aktivnostima. A, kažem, uvijek se moglo više i trebalo, uvijek je ne'ko dobio 'ko nije zaslužio, ali to je jednostavno nešto što je vrlo vrlo teško izbjeći.

Evo nekoliko pitanja o praznicima i simbolima. Od završetka rata do 2020. zbile su se dvije velike promjene prazničnih dana kojima se obilježavaju najvažniji datumi u stvaranju hrvatske države i Domovinskog rata. Zna li točno o kojim je promjenama (praznicima) riječ?

Naravno da znam. Evo, sad je nedavno bio taj Dan državnosti i, ovaj... i... ja sam jednostavno stajališta da ljudi koji su tada stvarali državu pa valjda oni znaju su i znali koji su bili najpresudniji datumi za hrvatsku državu i nisam nikad shvatio zašto je bila i kakva je bila potreba da se ti datumi jedno vrijeme promijene.

Što mislite o tim promjenama? Jesu li bile potrebne, opravdane, s obzirom na relativno kratko razdoblje od ni 30 godina u kojima su se zbile?

Pa evo, rekao sam, to Vam je to.

Koje je Vaše mišljenje o proglašenju datuma 18. studenoga „Danom sjećanja na žrtve Domovinskog rata i Danom sjećanja na žrtve Vukovara i Škabrnje“?

To je jedna super stvar, to je jedna krasna stvar i ti ljudi su zaslužili najveći pijetet hrvatskog naroda.

Odlazite li u Vukovar ili Škabrnju? Koliko često? Organizirano ili samostalno?

Svaku godinu sam ili u Vukovaru ili u Škabrnji.

Koje je Vaše mišljenje o obilježavanju praznika Dana pobjede i Domovinske zahvalnosti u Kninu 5. kolovoza?

Pa evo, kažem, to je jedan simbol oslobađanja Republike Hrvatske i ja se nadam i vjerujem da hrvatski narod i nakon perioda kad više ne bude, ne bude hrvatskih branitelja, da će ga i dalje nastaviti slaviti i štovati kao što je to dosad.

Koji je Vaš stav o nezadovoljstvu dijela braniteljske populacije usmjerenom prema organizaciji proslave toga dana u Kninu?

Pa vidite, nikad ni'ko nije u Republici Hrvatskoj, ma nigdje, ja mislim, niti u jednoj obitelji nešto organizira da neće biti veliki broj onih koji nisu zadovoljni, ali evo, jednostavno... sama ta proslava, nije ona uvijek na najvećoj, na najbolji način možda i organizirana, ali mislim da ona je... u suštini jako dobra i jako značajna za hrvatski narod.

Sjećate li se tradicije odavanja počasti poginulim hrvatskim ratnicima na Oltaru domovine na Medvedgradu? Kakvo je Vaše mišljenje o toj tradiciji? Sjećate li se kad je ta tradicija ukinuta i što mislite o tome (treba li je obnoviti)?

Apsolutno se sjećam. Opet ponavljam, ljudi koji su tada stvarali hrvatsku državu na čelu s Franjom Tuđmanom su toj državi davali nekakve simbole. Nažalost, ona je ukinuta, čini mi se 2001. godine, dolaskom na vlast Kukuriku koalicije. I, apsolutno sam zato da, da, ili na takav nekakav vid ili neki drugi, da se neka tako lijepa tradicija nastavi.

Znate li za još koju tradiciju nastalu tijekom Domovinskog rata, koja je ukinuta 2000. godine?

Pa evo, iskreno, ne mogu se sad sjetiti, ali... to je doista bilo nepotrebno... nepotrebno i mislim da... evo, to je za, narod je kazao za čet'ri godine što misli o tim ljudima.

Što mislite o političkim promjenama iz 2000. godine? Jesu li one i kako utjecale na braniteljsku populaciju i Vas osobno?

Pa naravno da su utjecale, tada se sjetimo ljudi koji su obnašali i... nekakvih koji su se nazivali ministrima hrvatskih branitelja i šta ja znam šta sve. S kojim ružnim riječima su se obraćali i hrvatskim braniteljima i maltene ispalo je da, da su hrvatski branitelji neko trulo tkivo koje razara državu sa svojim velikim privilegijama, šta, naravno, nije bila istina. Istina je bila da je vlast bila tada nesposobna da državu pokrene kao što je to danas napravljeno i da zato je, zato je to, ovaj, zato tu vlast je narod brzo i zaboravio.

Smatrate li da braniteljska populacija ima pravo prosvjedima reagirati na političke odluke državnih vlasti? (U kojoj mjeri i zbog kojih problema? Obrazložite.)

Naravno, kao i svi drugi ljudi da imaju pravo prosvjedovati za bilo što, što je vezano uz državu koju su oni sami stvarali.

Možete li nabrojati nekoliko najvećih braniteljskih prosvjeda (od 2000.)?

Mogu jer sam i ja osobno u njima sudjelovao. To je, ovdje, skup na Rivi, skup potpore generalu Norcu, skup u dvorani na Gripama i u Zagrebu, na, na Jelačićevu placu.

Jeste li sudjelovali u najvećem takvom prosvjedu, koji je trajao 555 dana ispred Ministarstva branitelja u Savskoj ulici? Ako jeste, što Vas je motiviralo?

Vrlo malo sam sudjelovao jer sam bio zaposlen pa naravno da nisam mogao, ali naravno davao sam potporu tim ljudima jer su jednostavno željeli, ovaj, željeli ukazat' u na svoju tada, jednu, rekli bi lošu situaciju, ne toliko materijalnu, koliko odnosu prema hrvatskim braniteljima.

Kako danas gledate na provedbu i učinak tog prosvjeda?

Pa dobro, teško je reć' da je itijedan prosvjed u državi nešto epohalno napravio, ali... dobro, neki i jesu, moram priznat', neki i jesu, ali naravno da ne možete zaustavit' ljude koji tada osjećaju nekakav bunt, pa bilo protiv vlasti ove ili one, svi imaju pravo prosvjedovat' i vjerujem da su prosvjedi nekad dobri, ako nisu motivirani nekim političkim ili nekim drugim, ovaj, motivima.

Jeste li sudjelovali u prosvjedima organiziranim za zatočene hrvatske časnike u Haagu? Ako jeste, opišite motive?

Jesam, jesam... motiv mi je isključivo domoljubni jer smatram da su ti ljudi iznili Domovinski rat, da su ti ljudi nakon sedam stoljeća sudjelovali značajno u oslobađanju svoje domovine, sudjelovali su u donošenju, prije svega demokracije, zaboravljamo da smo bili totalitarni režim i mislim da nisu zaslužili ni tada, a to su i poslije uglavnom i presude u Haagu pokazale da ih se progoni ili da, da ih se... označava kao nekoga tko je negativan.

Što je za Vas značilo oslobađanje hrvatskih generala Mladena Markača i Ante Gotovine? Kako ste to doživjeli?

Plakao sam od sreće.

Kako ste i gdje pratili završnicu tog suđenja? Jeste li bili na dočeku oslobođenim generalima na Trgu bana Josipa Jelačića u Zagrebu ili u nekom drugom gradu? Opišite kako ste se tada osjećali.

Pa osjeća' sam, kažem Vam, najsretniji čovjek taj na svijetu kao i većina, većina ljudi koji su to, ovaj, doživjeli. Bio je pun grad tada, po gradu svirali su auti, nosile su se hrvatske zastave, ljudi su na Prokurativama, 90% ljudi koje sam vidio su plakali.

Kakav je Vaš stav prema osuđujućim presudama istaknutim zapovjednicima HVO-a poznatijima kao „Presuda šestorki“?

Pa mislim da je hrvatski narod, nažalost, sud u Haagu ga je osudio, veliki broj časnika za ono što nisu oni napravili.

Kako ste doživjeli reakciju Slobodana Praljka na tu presudu i što za Vas znači njegov čin u haškoj sudnici?

Pa dobro, on je... donio takvu odluku, volio bi, volio bi da nije, ali naravno da čovjek koji se osjeća pravedan teško može pristat' na, na, na nekakvu nepravdu.

Smatrate li da se hrvatska država dobro postavila prema radu Haškog suda? Koje je Vaše mišljenje o Haškom sudu; pozitivno ili negativno?

Pa evo sad s nekim odmakom vremena... država se naravno puno puta mogla i bolje postaviti, međutim, ne znam da li smo tada imali ikakvu političku moć da nešto se drugačije postavimo, a mišljenje mi je negativno.

Evo idemo prema kraju. Dvije zadnje cjeline. Smatrate li da je hrvatska država učinila i čini dovoljno u kažnjavanju onih pripadnika srpskih snaga koji su činili ratne zločine na teritoriju RH?

Pa vidite, zasigurno bi se tu moglo puno više napraviti, ali kažem, teško je to i nekim odmakom vremena i svim događajima koji su bili, ovaj, procijeniti, ali mislim da bi se doista moglo, moglo puno više napraviti.

Smatrate li da je hrvatska država učinila i čini dovoljno u kažnjavanju onih pripadnika hrvatskih snaga koji su činili ratne zločine na teritoriju RH?

Pa... mislim da da, da je veliki broj pripadnika kažnjen, iako kažem, možda nekad i nepravedno.

Jeste li zadovoljni, relativno zadovoljni ili nezadovoljni načinom kako se u osnovnim i srednjim školama obrađuje razdoblje Domovinskog rata? Objasnite.

Trebalo bi puno više. Trebalo bi puno više jer mislim da je i sazrelo vrijeme i da se udžbenici mijenjaju i da ti mladi puno više znaju o Domovinskom ratu nego što znaju.

Jeste li zadovoljni, relativno zadovoljni ili nezadovoljni odnosom medija prema braniteljima i problemima braniteljske populacije? Objasnite.

Pa bilo je dosta, dosta... dosta nekih... bilo je dosta vremena kad su mediji imali jako negativnu, negativnu sliku, jedan veliki dio medija, ne mogu reć' o svima, neki imaju pozitivnu, neki negativnu, ovaj, stvarali su neku negativnu sliku, ali mislim da sad više ne, nema tih problema, da su mediji jednostavno... ovaj, ne iskrivljuju nikakve činjenice vezane uz hrvatske branitelje i da, evo, mislim da je tu ipak došlo do nekakve, ajmo reć' ljubavi između branitelja i medija.

Jeste li zadovoljni, relativno zadovoljni ili nezadovoljni filmografijom, igranim i dokumentarnim filmovima o temama iz Domovinskog rata? Objasnite.

Tu sam nezadovoljan.

Jeste li zadovoljni, relativno zadovoljni ili nezadovoljni kvalitetom knjiga koje su na stručan, memoarski ili publicistički način tematizirale razdoblje Domovinskog rata?

Pa ima jedan značajan broj knjiga i moram reć' da sam tu relativno zadovoljan sa tim, sa tim, ovaj...

Smatrate li da nove generacije, koje nisu doživjele razdoblje Domovinskog rata, dovoljno dobro razumiju povijesnu važnost tog razdoblja, odnosno vrijednost doprinosa branitelja u ostvarenju slobodne države?

Pa evo, to je upravo ono što smo maloprije razgovarali. Kad se bude to više potenciralo i u školskim udžbenicima, onda će oni to puno više razumit'.

I za kraj, sadašnjost i budućnost. Smatrate li da je u bližoj ili daljoj budućnosti moguć novi ratni sukob na teritoriju RH ili BiH? Obrazložite svoj stav.

Pa vidite, nikad ne reci nikad. Sad je to... vidimo u Europi i u svijetu da je dosta turbulentno vrijeme, tako da, da ne bi me iznenadilo, možda ne sad, u tako nekoj bliskoj budućnosti, ali apsolutno mislim da postoje, postoje mogućnosti ponovnog izbijanja sukoba.

Ako smatrate da je sukob moguć kako biste Vi reagirali? Kako biste reagirali na mogućnost da netko iz Vaše obitelji, potomstva sudjeluje u novom ratu?

Pa to je... ne mogu, ne mogu o tome govorit', al' naravno, evo, ja bih se u svojim godinama uvijek stavio na raspolaganje svojoj državi.

Kakvo je danas Vaše zdravstveno stanje? Koliko je na to stanje utjecalo sudjelovanje u ratu i eventualno ranjavanje?

Pa... stanje mi je, evo, šta ja znam, nije baš bajno, ali, ovaj, koliko je tu doprinio Domovinski rat, vjerujem značajno, ali, evo, tako je kako je i nek' to sad...

Jeste li pretrpjeli PTSP? Ako jeste, kako ste se nosili i kako se nosite s posljedicama PTSP-a?

Pa nemam zabilježeno (smijeh), odnosno nemam nikakvu dijagnozu uspostavljenu, ali vidite, naravno da svi imamo traumu ratnu i posljedicu kol'ko god se mislili da nemamo i da je, borimo se da je nemamo, a mislim da ipak svi nosimo dio te, te ratne posljedice.

Jeste li pretrpjeli kakav drugi oblik poslijeratne degeneracije; sklonost alkoholu, drogama, kockanju, itd.?

Pa mislim da nisam, tu nisam, ali evo, kažem, zasigurno traume, traume u glavama svih nas postoje.

Je li vaše sudjelovanje u ratu donijelo neke negativne posljedice po Vaš obiteljski život?

Pa mislim da ne, evo, moja je supruga shvatila da je to moja odluka i da je ja neću promijeniti iako smo tada imali puno izbora u životu i nekih boljih, u navodne znakove financijski boljih, a nikako najboljih koji je bio za mene u tom trenutku. A, ne mislim da, da, evo, djeca su u početku malo bižala od mene jer me nisu navikli viditi kući, ali poslije to dođe sve u svoje, svoje, ovaj... sve u svoje, neke tokove.

Ako Vam zdravlje dopušta, bavite li se kakvim sportskim ili aktivnostima u prirodi ili bilo kakvim aktivnostima koje Vas zaokupljaju ili smiruju?

Pa apsolutno, evo, najdraže mi je samo me, sad mi čak nije toliko do zdravlja koliko do posla pa ne mogu, ali volim prirodu, lov, ribolov, samo evo, ne mogu često upražnjavati kad nemam slobodnog vremena, ali inače volim, bio bi u prirodi non-stop, evo, to mi, to mi odgovara, to me najviše opušta.

Je li netko od Vama bliskih suboraca obolio od PTSP-a i jeste li mu u tom slučaju kao prijatelj pokušali pomoći?

Ma apsolutno, ne pokušali, nego i sad pomažemo i, ovaj, pokušavamo na sve načine da se tim ljudima pomogne.

Smatrate li da je država dobro organizirala mogućnosti skrbi za oboljele od PTSP-a?

Pa vjerojatno je mogla na tom području i bolje, i bolje, ali evo, kažem, otvaranjem ovih centara i tako, ide to u jednom, ide to u jednom puno boljem smjeru.

Smatrate li da je sudjelovanje u ratu imalo utjecaja na poslijeratne teške bolesti i visoku smrtnost relativno mlade braniteljske populacije? Na čemu temeljite takav stav?

Ispričavam se, nisam razumio.

(Ispitivač ponavlja pitanje).

Pa evo, ovaj, mislim da ima, ima to, naravno da je to povezano. I ovaj, u Splitsko-dalmatinskoj županiji je u prošloj godini umrlo 463 branitelja. Inače, godinama prije toga je bio prosjek negdje oko 450. Evo ove godine do današnjeg dana 186, čini mi se.

Što za Vas predstavlja podatak da je više od 4000 ratnih veterana počinilo suicid u razdoblju od ni 30 godina od završetka ratnog sukoba?

Pa to je jedan poražavajuć' podatak, to je jedan poražavajuć' podatak i mislim da, ovaj, da bi on trebao bolit' i sve nas hrvatske branitelje i sve ljude koji nisu bili hrvatski branitelji. Jednostavno... se iz njega može puno stvari pročitati.

Kako gledate na današnji međunarodni položaj Republike Hrvatske, odnosno članstvo u NATO savezu i EU?

A vidite, kad smo krenuli u rat, onda nam je to bila težnja da budemo članica EU, da budemo članica civiliziranog svijeta, da budemo naš, pripadnik NATO saveza. Naravno, danas kad ste sve to postigli, onda bi čovjek htio nešto drugo i nešto treće, ali mislim da je to jedna jako pozitivna i lijepa stvar koja se desila hrvatskom narodu i mislim da je sada ugled Republike Hrvatske znatno, znatno porastao i da je na jednom dosta visokom nivou.

Što mislite o današnjem stanju u Oružanim snagama RH?

Pa evo, ovaj, zadovoljan sam. Veliki je pomak tu napravio general Damir Krstičević, koji je tadašnji ministar obrane. On je zaista napravio jedan iskorak od, ne od sedam, nego od 107 milja, korak jedan i... vjerujem da će današnji ministar obrane to stanje samo popravljat' i održavat' ga dobrim.

Je li odluka o ukidanju obaveznog služenja vojnog roka bila ispravna? Objasnite.

Mislim da ne.

Je li po Vama bolje za mlade ljude i državu da se uvede obavezno služenje vojnog roka? Ako da, objasnite zašto i koliko bi ono trebalo trajati.

Pa mislim da da. I ne treba to trajat' sad kao što je prije godina, ali i zbog same situacije koja se u svijetu događa, mislim da je i ta vojna izborazba i sve na neki način i očvrsne ljude, ne samo da se pripremaju za nekakv rat, nego inače da se pripremaju u njihovim životima. Mislim da je ona, ovaj, da je, da je, to je jedna pozitivna stvar i nekoliko mjeseci vojnog roka bi bilo dobro svakome.

Evo zaključno. Kakav je danas Vaš odnos, kakvi su Vaši osjećaji prema razdoblju Domovinskog rata?

Pa to je nekako, ovaj, kad se sitim toga, premda je to jedno ružno stanje, ne može bit' ružnije u čovjekovu životu ništa od rata, ali osjećaji su mi naravno, zbog tog zajedništva, zbog tih mladih ljudi, ovaj, koji su bili spremni dat' svoje živote i zbog... tog jednoga stvaranja nove domovine, uglavnom imam neki lijepi, lijepi osjećaj, ovaj, teško mi je to danas opisat', teško mi je razdvojiti taj ružni dio i ovaj lijepi, tako da eto, nekako s nekim posebnim ponosom gledam na taj dio svog života.

Možete li usporediti odnos javnosti, društva ili pojedinaca prema braniteljima u vrijeme rata i danas?

Pa dobro, on je nemjerljiv, to sam više puta rekao, ovaj. Tada je bio, naravno, puno pozitivniji. Iako opet, čini mi se da na neki način proteklog vremena, jedno vrijeme je bio jako loš, ali evo mislim da sad opet se nekako vraća ljubav Hrvata i branitelja.

Je li danas Hrvatska onakva država kakvom ste ju zamišljali tijekom rata? Što biste eventualno promijenili, što bi moglo biti bolje?

Ma, naravno da bi moglo puno stvar biti bolje, ali mislim da je hrvatska država išla u jednom pozitivnom smjeru. Bilo je tih dvadesetak godina teških, teških porođajnih muka za koje opet nalazim neko opravdanje jer nijedna država nije preko noći stvorena i mislim danas da to ide u jednom dobrom smjeru.

Da je danas 1991., biste li sve ponovili ili biste možda nešto promijenili u svojoj odluci?

Ma ne bi' ništa promijenio niti, niti, ovaj... čini mi se da bih tada još čvršći u svojim nekim stavovima.

Postoji li nešto što biste željeli dodati o procesu poslijeratne tranzicije Vas kao ratnog veterana, a nismo obradili u ovom intervjuu? Postoji li još nešto o čemu bismo trebali razgovarati, a nismo pokrili ovim razgovorom?

Pa vjerojatno bi postojale još tisuće stvari (smijeh), mogli bi satima razgovarat'. Ali, mislim da sve u svemu, evo, stvorili smo svoju državu, imamo svoju državu, dali smo je, ovaj, svom narodu i ako ništa, na to smo, na to ću ja bit' cili život ponosan, a evo, država će bit kakvom je svi mi budemo gradili. I to je jedina, jedina činjenica. Mali smo narod i list smo na vjetru, ali zasad dobro brodimo pa ćemo vidit' kako će ić' dalje.

I zadnje pitanje. Što mislite o ovako strukturiranom intervjuu i postavljenim pitanjima kojima nije bio fokus na samom ratu nego na tranziciji vas kao veterana u civila?

Pa evo, iznenađujuće mi je bio dobar, to vam nije, nije, ne lažem vas i nije, ne utvaram, dodvoravam se. Ovaj, mislim da je dobar bio intervju i da je, tko je sročio pitanja da ih je, onako dosta, dosta dobro sročio.

Hvala Vam lijepa na vremenu i na odgovorima.